

Asia: Työryhmäraportista: EU:n monivuotisen rahoituskehiksen 2028-2034 kumppanuussuunnitelman hallintorakenteen valmistelu

Valtioneuvoston kanslia

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=f6c6aeaa-9998-4342-88f9-c71b470a868b>

Lausunto

Luonnonvarakeskus

Hilkka Vihinen, Virpi Alenius, Mikko Järvinen, Michael Kull, Maarit Liimatainen, Ella Mustakangas

Valtioneuvoston kanslia

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/7088/2026-VNK-7

Lausunto työryhmäraportista: EU:n monivuotisen rahoituskehiksen 2028-2034 kumppanuussuunnitelman hallintorakenteen valmistelu

Yleiset näkemykset työryhmäraportista

Luonnonvarakeskus kiittää mahdollisuudesta esittää lausuntonsa työryhmäraportista, jonka lähtökohtana on EU:ssa valmisteltu rahoituskehys vuosille 2028–2034. Komission ehdotus muuttaisi merkittävästi EU-rahoituksen suunnittelua, kohdennusta ja käyttöä jäsenvaltioissa. Työryhmäraportissa kuvataan kansallisen ja alueellisen kumppanuussuunnitelman valmistelun lähtökohtia ja tunnistetaan tarve laajalle kumppanuudelle sekä alueellisten toimijoiden osallistumiselle. Luonnonvarakeskus pitää valmistelun lähtökohtia tärkeinä.

Lausunrossamme kiinnitämme huomiota siihen, että komission ehdotuksen muutokset koskevat erityisesti maaseutua: sen kehittämisen on määrä siirtyä yhteisestä maatalouspolitiikasta osaksi yleistä koheesiopolitiikkaa. Tämä tarkoittaa maaseudulle suurta epävarmuutta osallisuuden, resurssien ja politiikkavälineiden osuvuuden kannalta. Tämän muutoksen olisi tullut näkyä VNK:n raportissa selvemmin, ja sen seurauksien tulisi olla Suomen suunnitelmassa erityisen tarkan huomion kohteena.

Luonnonvarakeskus katsoo, että työryhmäraportin tavoitteet hallinnon selkeyttämisestä, vaikuttavuuden vahvistamisesta ja EU-rahoituksen paremmasta yhteensovittamisesta ovat sinänsä kannatettavia. NRPP-menettely tuodaan kuitenkin useiden ohjelmakausien oppien ja kokemusten muokkaamaan kenttään. Aiemman perusteella tiedetään, että maaseudun kehittäminen edellyttää vahvaa asiantuntemusta ensinnäkin maatalouden politiikkatoimista, maatalouden ja maaseudun kehittämisen suhteesta, sekä maaseudun ympäristökysymysten, yritystoiminnan edistämisen, elinkeinojen kehittämisen ja aluekehittämisen yhteensovittamisesta. NRPP-kauteen lähdetään tilanteessa, jossa Elinvoimakakeskuksissa on prosessit maatalouspolitiikan toimeenpanoon ja maaseudun kehittämiseen. Maakuntien liitot taas yhdistävät aluekehittämisen maakuntaohjelmiin ja alueen kuntiin.

Hallintomenettelyjen muuttamisen ei siten tule olla itsetarkoitus. Hallinnon selkeyttämisen tulee kohdistua nykyisten hallintojärjestelmien puutteisiin, kuten väliinputojakohteiden tunnistamiseen tai epätarkoituksenmukaisiin rajoihin

toisiaan tukevien rahoitusvälineiden yhdistämisessä. Sellainen hallinnon yksinkertaistaminen, joka uhkaa kaventaa paikallista päätösvaltaa tai alueiden, kuten maaseudun, mahdollisuuksia vaikuttaa omaan kehitykseensä, ei ole komission valmisteleman NRPP-uudistuksen mukaista. Kustannustehokkaita ja vaikuttavia rakenteita ja toimia vahvistava uudistaminen aidossa kumppanuudessa takaa, että kokonaisuuden potentiaali tulee hyödynnetyksi valtakunnallisesti.

Nykyisillä EU-osarahoitteisilla ohjelmilla on kehitetty muun muassa alueita (aluekehitysrahasto) ja maaseutua (maaseudun kehittämisrahasto). Maaseudun kehittäminen on ollut laaja-alaista: on vahvistettu yrityksiä, lisätty yhteisöllisyyttä, parannettu ympäristöä ja infrastruktuuria, sekä kehitetty palveluja ja hyvinvointia. Maaseutu- ja aluerahoituksilla on kehitetty myös osaamista, jolla on ollut merkittävä vaikutus tutkitun tiedon viemisessä käytännön sovelluksiksi maataloilla ja muissa maaseudun yrityksissä.

Paikkaperustaista kehittämistä ja pienipiirteisiä politiikkavälineitä on räätälöity osumaan paikallisiin oloihin. Ohjelma-arviointien mukaan maaseudun kehittämistoimet ovat Suomessa olleet kattavia ja vaikuttavia. Oma osuutensa onnistumisessa on ohjelmakausien aikana hioutuneella toimeenpanolla ja toimijoiden osaamisella keskushallinnosta aina ruohonjuuritasolle kyliin.

Maaseudun kehittämisohjelmassa ovat korostuneet kansalaistoimijoiden hankkeet, joilla on tavoitettu iso joukko toimijoita laajalla alueella. Rakennerahastoissa (Euroopan aluekehitys-, Euroopan sosiaali- ja Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto) vastaavia hankkeita on vähemmän, ja ne ovat isompia. Maaseudun kehittäminen ja aluekehittäminen toimivat eri mittakaavassa, toisiaan täydentäen. NRPP-valmistelussa tulee hyödyntää EU-osarahoitteisten ohjelmien toimeenpanoon käytännössä kehitetyt, toimivat rakenteet. Politiikka-arvioinnit puolestaan osoittavat, että resurssien vaikuttavuudessa kriittistä ovat toimenpiteet, jotka perustuvat paikallisiin tarpeisiin ja mahdollisuuksiin, kohdistuvat tunnistettuihin kohderyhmiin ja tukeutuvat olemassa oleviin kehittämisrakenteisiin.

Yhteisölähtöisen paikallisen kehittäminen eli CLLD/LEADER- toimintatapa, jonka komissio on kiinnittänyt pakolliseksi tulevaksi CAP-toimenpiteeksi, on esimerkki vaikuttavasta menettelystä, jota voitaisiin NRPP:ssä hyödyntää nykyistä laajemmin. Laaja-alainen Leader osana kansallista kumppanuusohjelmaa mahdollistaa kuntien, paikallisten asukkaiden ja yhdistysten kumppanuudessa osuvat ja innovatiiviset toimet esimerkiksi varautumiseen, yrittäjyyden uudistamiseen sekä osallisuuden ja demokratian vahvistamiseen. CLLD ei yksin riitä kehittämiseen sen paremmin maaseutu- kuin kaupunkialueillakaan, mutta sillä on todistetusti erityinen roolinsa myös siltana laajempiin investointi- tai kehittämishankkeisiin.

Uudessa ohjelmarakenteessa jäsenvaltioille asetettaisiin yhteiset EU-tason politiikkatavoitteet. Niiden pohjalta jäsenvaltio laatii kansallisen ja alueellisen kumppanuussuunnitelman (NRPP) ja valitsee tärkeimmät keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Suomelle ehdotetaan 8,6 miljardin euron kokonaisrahoitusta. Maatalouden tulotuki on rajattu neuvoteltavan osuuden ulkopuolelle. Kansallisesti neuvoteltavaa, jakamatonta rahoitusta olisi 2,7 miljardia euroa. Siitä rahoitettaisiin mm. alue- ja rakennepolitiikan ja maaseudun kehittämisen toimia. NRPP-suunnittelussa ja hallintorakenteessa tulee painotta niitä tahoja, joita kansallisesti neuvoteltava osuus koskee. Maaseudun osalta näin ei ole

valmistelussa tähän mennessä toimittu.

Näkemykset kansallisen ja alueellisen kumppanuussuunnitelman valmistelusta

Aikataulun osalta Suomi on jälkijunassa toiseksi hitaimpana jäsenmaana kumppanuussuunnitelman valmistelussa. Myöhäinen, ja vain osaa toimijoista osallistanut valmistelu on jo vaarantanut maaseudun kehittämisen ja sen asianosaisten osallisuuden tavalla, joka on ristiriidassa komission edellyttämän menettelyn kanssa. Jatkovalmistelussa maaseutu-ulottuvuuteen onkin kiinnitettävä erityistä huomiota.

Menettelyjä koskien käy ilmi, että raportti on laadittu vain ministeriöiden kesken. Raportin ilmestymisen jälkeen on asetettu valmisteluryhmä vastaavalla kokoonpanolla. Komission asetusehdotuksessa COM(2025) 565, 6. artiklassa "Kumppanuus ja monitasoinen hallinto" sanotaan, että jäsenvaltion on järjestettävä ja toteutettava kattava kumppanuus, johon kuuluu tasapainoinen edustus muun muassa alue- ja paikallisviranomaisista, talous- ja työmarkkinaosapuolista sekä kansalaisyhteiskunnasta. Kumppanuuden on toimittava monitasohallinnan periaatteen ja alhaalta ylöspäin suuntautuvan lähestymistavan mukaisesti, ja kumppanit on otettava mukaan suunnitelman valmisteluun, toimeenpanoon ja arviointiin. Lisäksi kumppanuuden toteuttamisessa on noudatettava komission kumppanuutta käytänteitä koskevia sääntöjä.

Raportin koonneessa työryhmässä ei ole raportin mukaan ollut erityisiä maaseudun edustajia, eikä työryhmä myöskään kutsunut heitä kuultavaksi. Maataloustuottajain keskusjärjestöä kuultiin, vaikka kumppanuussuunnitelma muuttaa radikaalisti nimenomaan EU-osarahoitteisia maaseututoimenpiteitä, ei maataloutta, jonka tuki on korvamerkitty lähes entiselleen, eikä siitä päätetä NRPP:ssä.

NRPP-valmisteluun tulee ottaa mukaan maaseudun toimijat riittävällä laajuudella ja turvata vahva alueellinen vuorovaikutus. Valmistelussa tulee vastedes huolehtia maaseudun toimijakentän systemaattinen osallisuus eri aluetasoilla ja eri vaiheissa. Leader-ryhmien, maaseudulla toimivien yritysten, kylätoimijoiden, maaseudun vakinaisten ja monipaikkaisten asukkaisten ja erilaisten kansalaisjärjestöjen asiantuntijuus on otettava mukaan maataloustuottajien lisäksi. Maaseutupolitiikan neuvosto on (MANE) valtioneuvoston itsensä nimeämänä poikkihallinnollisena asiantuntijaelimenä keskeinen ja luonteva taho keskusteluissa ja päätöksenteossa.

Raportti jätti huomiotta komission esittämän, kansallisilta ohjelmilta edellytettävän vähintään kymmenen prosentin NRPP-rahasto-osuuden maaseudulle. Suomen väestöstä yli neljännes asuu maaseudulla vakinaisesti, noin puolet osa-aikaisesti, ja yrityksistä useampi kuin joka kolmas sijoittuu maaseudulle (Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit). Koko maan huoltovarmuus rakentuu etenkin elintarvikkeiden ja energian osalta raskaasti maaseudun varaan. Tästä näkökulmasta NRPP:n kulmakiviin olisi luontevaa kytkeä maaseudun toiminnallisuuden (liikenne- ja digiyhteydet, energiansiirtolinjat, logistiikka, palvelurakenteet jne.) vahvistaminen.

Raportissa käsitellään integroitua aluekehittämistä ja yhteisölähtöistä paikallista kehittämistä lähinnä asetusehdotuksen viitekehyksen kautta. Paikallislähtöisten kehittämismallien käytännön rooli tulevassa kumppanuussuunnitelmassa jää

kuitenkin epäselväksi. Paikallisten kehittämisverkostojen vahvuutena on niiden kyky yhdistää eri sektoreiden tietoa, tunnistaa paikallisia tarpeita sekä tuoda päätöksentekoon sellaista käytännön tietoa, jota kansalliset indikaattorit eivät tavoita. Paikallislähtöiset toimintatavat vahvistavat alueellista vaikuttavuutta, paikallista omistajuutta sekä kumppanuusperiaatteen käytännön toteutumista.

Raportissa korostetaan ”koko Suomen” kehittämistä ja tunnistetaan itäisten raja-alueiden, pohjoisten harvaan asuttujen alueiden, kaupunkialueiden ja maaseutualueiden erityispiirteitä. Lisäksi tunnistetaan tarve huomioida alueiden erilaiset kehitysedellytykset ja haasteet. Jatkovalmistelussa tulisi konkretisoida yhdessä alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa, miten alueiden erilaiset lähtökohdat, vahvuudet ja kehittämistarpeet näkyvät tavoitteiden priorisoinnissa, toimenpiteiden valinnassa sekä toimeenpanossa. Aluekehitykseen vaikuttavat samanaikaisesti esimerkiksi väestökehitys, osaavan työvoiman saatavuus, turvallisuus, puhdas siirtymä, digitalisaatio ja elinkeinorakenteen muutokset, mutta näiden vaikutukset vaihtelevat merkittävästi alueittain.

Luonnonvarakeskus kiinnittää huomiota Itä- ja Pohjois-Suomen tilanteeseen, ja näkee, että Itä- ja Pohjois-Suomen sekä harvaan asutun maaseudun erityisaseman koko maassa tulisi näkyä nykyistä vahvemmin paitsi haasteiden myös niiden strategisen merkityksen, kasvupotentiaalin ja kansallisen arvon näkökulmasta. Erityisesti paikkaperustainen kehittäminen, alueellisesti tasapainoinen TKI-toiminta, biotalous, ruokaturva, huoltovarmuus sekä vihreän siirtymän mahdollisuudet tulisi nostaa ohjelman toimeenpanoa ohjaaviksi periaatteiksi. Saavutettavuuden kehittäminen loisi kasvupotentiaalia, parantaisi logistiikkaa sekä lisäisi puolustuksellista kyvykkyyttä.

VNK:n raportissa maaseudun kehittämistä perustellaan maataloudella (s. 47): ”maaseudun elinvoiman yleisellä parantamisella on keskeinen rooli maatalousalan houkuttelevuudessa uusille ja nuorille yrittäjille.” Alkutuotannossa (maa-, metsä- ja kalatalous yhteensä) on alle 10 prosenttia maaseudun työllisistä (Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit). Maaseudun kokonaisvaltaiset kehittämistarpeet eivät aukea yksin maataloudesta, vaan maaseudulla elämisen ja asumisen, toimimisen, työnteon, eri toimialojen yritysten, palvelujen ja toimivan infran kautta. Mikäli valmistelussa painotetaan raportissa kaavailtuja suuria, ”ylialueellisia” kokonaisuuksia, mainittujen maaseudun kokonaisvaltaisten kehittämistarpeiden tulisi olla niissä konkreettisesti tunnistettavissa, ja niille tulisi olla omat toimensa.

Raportissa tunnistetaan väestökehityksen haasteita, työvoiman saatavuutta sekä alueiden välisiä eroja. Myönteistä on myös muuttoliikkeeseen ja kotoutumiseen liittyvien kysymysten huomioiminen. Jatkovalmistelussa olisi hyödyllistä huomioida laajemmin monipaikkaisuus, kausiväestö, uudet liikkuvuuden muodot, maahanmuutto ja kotoutuminen sekä etätyön vaikutukset alue- ja maaseutukehitykseen. Alueiden kehitystä ei voida arvioida pelkästään vakituisten väestön määrän muutoksen kautta. Huomiota on syytä kiinnittää myös siihen, miten erilaiset ihmisryhmät käyttävät alueita, liikkuvat niiden välillä ja rakentavat niihin pitkäaikaista kiinnittymistä. Nämä tekijät vaikuttavat alueiden elinvoimaan, palvelutarpeisiin, työvoiman saatavuuteen sekä maaseudun vetovoimaan ja pitovoimaan. Onnistunut kotoutuminen ja alueellinen pitovoima rakentuvat paikallisille yhteistyöverkostoille, joissa kunnat, työnantajat, oppilaitokset ja järjestöt toimivat yhdessä. Väestödynamiikan laajempi huomioiminen täydentäisi kumppanuussuunnitelman alueellista tietopohjaa ja tukisi sekä aluekehittämisen että maaseudun kehittämisen tavoitteita.

Raportissa nuorten näkökulma näkyy osaamisen, työvoiman saatavuuden, nuorten viljelijöiden sekä sukupolvenvaihdosten yhteydessä. Jatkovalmistelussa nuorten roolia tulisi kytkeä osaksi alueiden tulevaisuutta ja kumppanuusperiaatteen toteuttamista. Kestävän aluekehityksen näkökulmasta nuoria ei tulisi tarkastella ainoastaan koulutuksen tai työvoiman saatavuuden näkökulmasta, vaan myös tulevana asukkaina, yrittäjinä, kansalaisina ja alueidensa kehittäjinä. Erityisesti maaseudulla, itäisillä raja-alueilla ja harvaan asutuilla alueilla nuorten liikkuvuuteen liittyvät ratkaisut ja mahdollisuudet rakentaa tulevaisuuttaan vaikuttavat merkittävästi alueiden pitkän aikavälin elinvoimaan. Kumppanuussuunnitelmassa olisi hyödyllistä tarkastella nykyistä näkyvämmin nuorten koulutus- ja työmahdollisuuksia, yrittäjyyttä, alueellista pitovoimaa sekä osallistumismahdollisuuksia tavoitteiden valmisteluun, toimeenpanoon ja seurantaan. Osallistumisen tulisi ulottua koko politiikkasyklin ajalle ja tavoittaa myös sellaisia ryhmiä, jotka muutoin jäävät institutionaalisten kumppanuusrakenteiden ulkopuolelle.

Kumppanuusrahaston tavoitteiden huomiointi ja painottaminen kumppanuussuunnitelman valmistelussa
Komission ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden on suunnitelmassaan esitettävä uudistuksia, investointeja ja muita toimenpiteitä, joista koostuisi kattava ja johdonmukainen kokonaisuus. VNK:n vetämä työryhmä linjaa, että Suomen suunnitelma painottuisi suuriin kokonaisuuksiin ja yliaalueellisuuteen sekä nk. kulmakivitoimiin. Ison mittakaavan toimet ovat maaseudun hajautetussa rakenteessa pikemminkin kompastuskivi - ellei kulmakivi ole vaikkapa maaseudun talouden rakenteiden uudistaminen tai nimenomaan paikallisesti räätälöity kehittämisote. EU:n rahoitus on onnistunut aktivoimaan suuren joukon maaseudun yrityksiä ja kansalaisyhteiskunnan toimijoita. Olisi suuri menetys, jos ne nyt passivoitaisiin keskittävällä kehittämisellä.

Kumppanuussuunnitelman toimeenpanon yhdeksi lähtökohdaksi tulisi kirjata paikkaperustainen kehittämisote. Suomen alueiden kehitysedellytykset, elinkeinorakenteet, väestödynamiikka ja saavutettavuushaasteet eroavat merkittävästi toisistaan. Tämän vuoksi ohjelman toimeenpanossa tulee varmistaa, että valintaperusteet, rahoitusinstrumentit ja kehittämistoimet tunnistavat harvaan asuttujen alueiden sekä maaseudun erilaiset lähtökohdat suhteessa kaupunkiseutuihin. Lisäksi olisi hyödyllistä kuvata konkreettisemmin, miten maaseudun kehittämisen tavoitteet kytkeytyvät kumppanuussuunnitelman muihin painopisteisiin ja toimeenpanorakenteisiin.

Jatkovalmistelussa olisi hyödyllistä korostaa myös tiedon yhteistä tulkintaa osana kumppanuutta. Haasteena ei useinkaan ole tiedon puute, vaan kyky löytää, yhdistää ja tulkita tutkimustietoa, hallinnollista tietoa, paikallista tietoa ja käytännön kokemuksia yhteiseksi alueelliseksi tilannekuvaksi. Tulevaisuuden kehittämishaasteet ovat yhä useammin sektorirajat ylittäviä. Niiden yhteisvaikutusten, synergioiden ja ristiriitojen ymmärtäminen edellyttää erilaisten tietolähteiden tarkastelua yhdessä. Tähän myös sektoritutkimuslaitokset voivat jatkossakin osallistua aktiivisesti.

Tutkimuslaitoksena Luonnonvarakeskus pitää tärkeänä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan alueellista saavutettavuutta. Tutkimuslaitosten osaaminen ja alueellinen kattavuus tulee tunnistaa vahvuutena yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rinnalla. Erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen sekä harvaan asutun maaseudun yritysten, tutkimusorganisaatioiden ja julkisten toimijoiden

mahdollisuuksia osallistua innovaatioekosysteemeihin tulisi vahvistaa. Kumppanuussuunnitelmassa tulisi tunnistaa tarve seurata TKI-rahoituksen alueellista kohdentumista sekä edistää sellaisia toimintamalleja, jotka vahvistavat innovaatiotoimintaa myös kasvukeskusten ulkopuolella. Luonnonvarakeskus katsoo, että maaseudun kehittäminen tulisi nivoa NRPP:hen niin, että maaseutu on aktiivinen osa Suomen uudistumista. Luonnonvaranäkökulmasta siinä on perusteltua korostaa ruoantuotannon kilpailukykyä, maa- ja metsätalouden uudistumista, ravinne- ja energiakiertojen kehittämistä, biotalouden arvonnäkökulman kasvattamista, luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja maaseudun yritystoiminnan monipuolistamista.

NRPP-kokonaisuuden valmistelussa on olennaista, millaiseen aluejakoon se perustuu. VNK:n raportti liikkuu NUTS3 eli maakuntatasolla, joka on Suomen eriytyneessä aluerakenteessa auttamattoman karkea ja keskiarvoihin tukeutuessaan jopa harhaanjohtava, eikä pysty erottamaan nykyisen sofistikoituneen aluekehittämisen vaatimia toimintaympäristöjä, kohderyhmiä ja potentiaaleja. Kaikki NUTS3-tasolla tunnistettavat keinot on käytetty jo ajat sitten. Komission tarjoaman aluetason sijasta Suomen on perusteltua hakea komissiolta poikkeusta menettelyyn, ja laatia NRPP kansallisen aluetypologian, eli kaupunki-maaseutuluokituksen valossa. Tällöin voidaan operoida toiminnallisilla ja työssäkäyntialueilla, pystytään tunnistamaan paikkakohtaiset toimiala- ja yritysraakenteet, eri tavoin toimivat palvelualueet, erityyppiset asumisraakenteet, erilaiset luonnonvaralähtökohdat ja näistä kaikista koostuvat, vaihtelevat kehittämisympäristöt.

Kuten edellä on todettu, jäsenvaltioon kohdistuu sekä valmistelu- että toimeenpanovaiheessa velvoitteita, kuten kumppanuuden toteuttaminen, avoimuus ja ohjelman toimien maantieteellinen kattavuus. Kumppanuudessa on oltava edustettuina eri alue- ja hallintotasot, talouselämän ja työmarkkinoiden osapuolet, sekä kansalaisyhteiskunnan toimijat, tarvittaessa myös tutkimusorganisaatioita ja yliopistoja. Alueellinen kattavuus tulisi komission mukaan olemaan yksi seurattavista ohjelmaindikaattoreista. Jatkovalmistelussa tulee tavoitteiden muotoilussa, toimenpiteissä ja toimeenpanon suunnittelussa kuvata tarkemmin alueellinen taso ja paikallisuus, sekä hyödyntää kansainvälisesti osoitettuja (esimerkiksi OECD:n periaatteiden mukaisesti) toimivia aluekehittämisen sekä maaseutu- ja kaupunkipolitiikan menettelyjä.

Kumppanuussuunnitelmalle tulee teettää osallistavat maaseutu-, saaristo- ja aluevaikutusten arvioinnit, jotta suunnitelman tehokkuudesta ja osuvuudesta voidaan varmistua. Eduskunnassa parhaillaan keskusteltavan Maaseutupoliittisen selonteon käsittelyssä on painotettu voimakkaasti maaseudun huomioonottamista ja systemaattisten maaseutuvaikutusten arvioinnin tärkeyttä keskeisissä politiikkaohjelmissa ja päätöksenteossa.

Kumppanuussuunnitelman toteutuksen yhteyteen tulisi luoda selkeä mekanismi alueellisten vaikutusten arviointiin. Seurannassa tulisi tarkastella erityisesti rahoituksen alueellista kohdentumista, TKI-panostusten alueellista jakautumista, työllisyys- ja yritysvaikutuksia, Itä- ja Pohjois-Suomen kehitystä, harvaan asuttujen alueiden elinvoimaa, sekä maaseutualueiden kilpailukykyä. Tämä parantaisi ohjelman läpinäkyvyyttä ja mahdollistaisi ohjelmakauden aikana tehtävät korjaavat toimenpiteet.

Muuta huomioitavaa

VNK:n NRPP-raportissa on linjaus rahoituksen kohdentumisesta siten, että priorisoitaisiin investointeja ja uudistuksia, joilla arvioidaan olevan talouskasvua ja julkista taloutta vahvistava vaikutus (s. 44). EU:n osarahoitteisia, monivuotisia ohjelmia ei ole lähtökohtaisesti tarkoitettu jäsenvaltion kansallisen julkisen talouden vajaiden täytteeksi, vaan EU:n sisämarkkinoiden kehittämiseen ja unioniin alueellisia eroja aiheuttavien rakenteiden korjaamiseen. Pitkällä tähtäyksellä ainoa pysyvästi rakenteita – ja sen kautta myös julkista taloutta – muuttava keino ovat pysyvästi resilienssiä ja kasvua lisäävät investoinnit inhimilliseen pääomaan ja talouden toimintaympäristöön tavalla, joka perustuu kunkin alueen ja paikan omaan strategiaan ja ymmärrykseen alueen tarpeista.

Maaseudun elinvoima vaikuttaa koko yhteiskunnan huoltovarmuuteen, kilpailukykyyn ja alueelliseen tasapainoon. Maaseututoimijoiden osallisuus kumppanuudessa ja resursseista tulee jatkossa taata komission edellyttämällä tavalla niin kansallisesti kuin alueellisesti. Systemaattinen maaseutuvaikutusten arviointi tehostaa resurssien käyttöä ja auttaa osuvien välineiden valinnassa. Ne ovat erilaisia kaupungeissa, maaseudulla ja saaristossa.

Maaseututoimien osuuden pitää olla suhteessa maaseudun laajuuteen ja merkitykseen. NRPP-valmistelussa ja toimeenpanossa tulee olla kaikkien maaseudun toimijatahojen edustus. Toimia suunniteltaessa tulee noteerata jo kehitetyt kansalliset verkostot, toimeenpanorakenteet ja maaseudun kehittämiseen räätälöidyt toimet, joiden vaikuttavuus on osoitettu EU-vertailuissa.

Kumppanuussopimusta muotoiltaessa on politiikan vaikuttavuuden ja resurssien tehokkaan käytön kannalta olennaista rakentaa tulevan rahoituskauden toimet ensi sijassa olemassa olevien, sekä hallinnollisesti että sisällöllisesti toimiviksi arvioinneissa osoitettujen menettelyjen varaan sekä maaseutu-, kaupunki- että aluekehittämisessä.

Raportti keskittyy – komission ehdotusta seuraten – ensi sijassa investointeihin ja talouskasvuun. Esimerkiksi ns. ulkoraja-alueiden kehittämisestä puhutaan raportissa pääosin puolustusnäkökulmasta ja siitä, kuinka näiden alueiden "erityistilanne" johtuu "muuttuneesta turvallisuusympäristöstä ja sen välillisesti aiheuttamista sosioekonomisista haasteista" (s. 47). Alue- ja talouskehityksen kokonaisuudessa ulkorajoja ja maaseudun tilannetta yleisemminkin tulisi pystyä katsomaan myös demokratiakehityksen ja osallisuuden näkökulmista. Tuore tutkimus (<https://kaks.fi/wp-content/uploads/2026/02/Tutkimusjulkaisu-128-netti.pdf>, s. 86) osoittaa, kuinka etenkin Itä-Suomessa usko oman alueen ja kunnan tulevaisuuteen ja omaan osallisuuteen on koetuksella, mikä heikentää yleistä kehittämismotivaatiota.

Kansainvälisessä vertailussa (OECD) Suomen korkea veto- ja pitovoima liitetään vahvaan yhteiskunnalliseen luottamukseen ja kestävyYTEEN. NRPP:llä on keskeinen rooli joko palauttamassa – tai, epäonnistuessaan rapauttamassa – maaseudun ihmisten luottamusta yhteiskuntaan, demokratiaan ja valtioon. Tarvitaan konkreettisia, paikallisesti osuviksi tunnistettuja tekoja, jotka osoittavat, että keskusten ulkopuolista Suomea ei jätetä.

Lausunnon valmistelija(t):
Hilkka Vihinen

Liitteet: